TOESPRAAK VAN MARJANNE SINT, VOORZITTER PARTIJ VAN DE ARBEID TIJDENS DE PARTIJRAAD OP 15 EN 16 JUNI 1990 TE AMSTERDAM
EMBARGO TOT 15 JUNI 19.00 UUR - GESPROKEN TEKST GELDT

Partij genoten,

1. De uitslag van 21 maart

Laat ik beginnen met een terugblik naar de gemeenteraadsverkiezingen. De afgelopen maanden zijn er talloze verklaringen gegeven voor het verlies op 21 maart. Het kwam hard aan. En onverwacht. Evenaring van de recorduitslag van 1986 was bij voorbaat bijna onmogelijk. Dat wisten we. Ook een licht verlies ten opzichte van de Tweede-Kamerverkiezingen viel binnen de bandbreedte van onze verwachtingen. Maar zo'n uitslag? Een klap in het gezicht, in de eerste plaats van al die partijgenoten die zich de afgelopen vier jaar hebben ingezet voor een goed gemeentelijk beleid. Van iedereen die hard heeft gewerkt om de verkiezingscampagne tot een succes te maken.

Hadden we dit redelijkerwijze moeten voorzien? De peilingen schommelden rond de 30%, geen enkel bureau uitgezonderd. Wel waren er signalen dat het in sommige gemeenten niet goed ging. Wypke de Jong - ere wie ere toekomt - waarschuwde voor een 'onderstroom van ongenoegen' in Den Haag. Het Nieuws van de Dag voorspelde een grote nederlaag voor de PvdA in Amsterdam. Het leken lokale factoren. Het bleek een landelijke trend te zijn.

Achteraf kan de vraag worden gesteld of een anders opgezette campagne van invloed zou zijn geweest. Onze redenering was dat
dit bij uitstek lokale verkiezingen waren. Een nationale machtsvraag zoals in 1986, toen de kiezers met een stem op de PvdA in feite een eerste oordeel gaven over het optreden van Lubbers-I, ontbrak immers. Daarom kozen wij voor een inzet waarbij PvdA-bewindspersonen vooral steun-in-de-rug voor de lokale lijsttrekker zouden zijn. Het was achteraf gezien wellicht verstandiger geweest met een paar centrale thema's te werken. Het verlies was daardoor mogelijk deels beperkt, al geloof ik beslist niet dat het voorkomen had kunnen worden.

2. De positie van de PvdA

Waarom hebben we zo zwaar verloren? In een reactie heeft het PB gesteld dat er een duidelijk landelijke trend waarneembaar was. Een deel van het antwoord lijkt te

liggen in alle brieven die wij na 21 maart hebben gekregen. Uit die brieven spreekt een gevoel van verwaarlozing: veel briefschrijvers voelen zich in de steek gelaten. Zij hebben het idee dat wat voor hen belangrijk is onvoldoende in de politiek doorklinkt. De schuld daarvan leggen zij vooral bij onze partij. Juist van ons wordt verwacht dat wij weten wat er leeft. En dat tot uitdrukking brengen in de manier waarop wij politiek opereren. 'De Partij van de Arbeid heeft verleerd naar ons te luisteren' is de algemene klacht.
Nu hoeven wij niet de hele verantwoordelijkheid op onze schouders te nemen voor het feit dat mensen niet tevreden zijn met de gang van zaken in onze samenleving. De verschillen tussen arm en rijk zijn de afgelopen jaren gegroeid. Er is bijna tien jaar lang bewust een keuze gemaakt voor private welvaart ten koste van publieke armoede. Het publieke domein gaat zienderogen in kwaliteit achteruit en mensen ervaren dat in de vorm van vandalisme, toegenomen criminaliteit, achteruitgang van de openbare groenvoorzieningen. Zij spreken ons daarop aan, vooral daar waar onze positie sterk is.
Lang niet alles daarvan is alleen - en zelfs niet in de eerste plaats - op het conto van de sociaal-democratie te schuiven.
Laten we dus vooral niet blijven steken in schuldbewust gedrag. Maar de gevoelens van onvrede zijn wel serieus en een deel van de kritiek moeten wij ons ter harte nemen. Wij worden terecht aangesproken op adequate antwoorden. Op een beleid dat duidelijk maakt dat we ons bekommeren om alledaagse zorgen en problemen van mensen.
Ik geloof niet eens dat daarbij de eerste eis is dat we ook alles weten te regelen. Mensen begrijpen best dat politiek bedrijven kiezen is, en dat niet alles tegelijk kan. Maar een te zwaar accent op grote overkoepelende plannen, waarvan de samenhang en het effect van maatregelen de meeste mensen ontgaat, is fnuikend voor een politiek draagvlak. Wij hebben soms teveel de neiging ons te concentreren op het interne bestuurlijke proces. Hoe belangrijk dat ook is, kijken wat er in de praktijk van terecht komt en hoe het wordt ervaren, is minstens even belangrijk. Laten zien dat politieke beslissingen tot zichtbare resultaten leiden is de beste manier om de kloof te overbruggen tussen politiek en kiezers.
Ik geloof wat dat betreft in wat ik gemakshalve maar 'de methode- Schaefer' heb gedoopt. Op een partijbijeenkomst over sociale vernieuwing zei hij, toen daar

aanwezige raadsleden, wethouders en partijgenoten zich zorgelijk afvroegen of er wel genoeg geld zou komen voor sociale vernieuwing: 'begin nu maar vast, als wat je aanpakt goed loopt, sta je vanzelf sterk als blijkt dat er toch meer geld voor nodig is'. Je haalt alleen de lange termijn als je op korte termijn iets laat zien.

3. De PvdA in het kabinet

Dat brengt me bij de positie van onze partij in het kabinet. We hebben in onze geschiedenis wel vaker perioden gehad waarin de partij het bij de kiezers minder goed deed. Daarbij zijn landelijke factoren meestal doorslaggevend. En hoe je het ook wendt of keert, de duidelijkste verandering tussen 6 september 1989 - toen we 31,5% scoorden - en 21 maart 1990 is dat we intussen zijn gaan regeren. Succes, of gebrek daaraan, wordt nu eenmaal in hoge mate bepaald door onze inbreng in het kabinet.

Die wordt kennelijk momenteel onvoldoende herkend, getuige onder andere de enquête van Achter het Nieuws van j.l. zondag. Slechts 15% van de ondervraagden antwoordde volmondig met 'jazeker' op de vraag of de inbreng van de PvdA in het kabinet voldoende zichtbaar is. Dat geeft te denken.

De keuze om te gaan regeren is bewust en met overtuiging door de hele partij gemaakt. Unaniem. Maar dat maakt ons nog niet meteen

tot een partij van wie de kiezers het vanzelfsprekend accepteren dat de marges smal en de stappen klein zijn. We hebben stevige oppositie gevoerd en zijn de verkiezingen ingegaan onder de leuze 'tijd voor een ander beleid'. Wat we onszelf en de kiezers niet voldoende hebben voorgehouden, is dat een ander beleid ook tijd kost. De werkelijkheid is weerbarstig. Het vergt enig geduld voor veranderingen zichtbaar worden, zeker gezien de omstandigheid dat onze ministers en staatssecretarissen nog werken met de begrotingen van hun voorgangers. Op dat punt hebben we met een lastige aanloopfase te maken.

Maar die loopt op zijn eind. In het najaar presenteert het kabinet de eerste eigen begroting. Dan moet zichtbaar zijn welke doelen het zichzelf stelt voor de komende vier jaar en welke stappen daarheen in 1991 worden gezet. Dan moet ook duidelijk zijn dat het beleid van dit kabinet een trendbreuk is, zoals de Minister-President bij de formatie heeft gezegd. Ik beschouw een kabinet waaraan de Partij van de Arbeid deelneemt als mislukt wanneer het blijft steken in het realiseren van louter financiële doelstellingen. De collectieve lastendruk en het financieringstekort zijn belangrijke

randvoorwaarden, maar geen doelen op zichzelf. We zijn gaan regeren om mee vorm te kunnen geven onze samenleving.
Een kabinet met de Partij van de Arbeid erin moet herkenbaar zijn aan de inhoud. Daarin zie ik een viertal hoofdlijnen die tezamen het toetsingskader vormen waaraan in de loop van deze kabinetsperiode het succes moet worden gemeten:
- de mate waarin het kabinet er daadwerkelijk in slaagt
uitkeringsgelden aan te wenden voor het scheppen van werk;
- de aanzetten die worden gegeven om de kwaliteit van een aantal essentiële voorzieningen op het gebied van zorg en onderwijs te verbeteren;
- de mate waarin een rechtvaardige inkomensverdeling een feit is;
- accentuering van het belang van de publieke sector, o.a. tot uiting komend in wezenlijke stappen om de trend van milieuverloedering om te buigen naar milieuverbetering.

Er zijn zeker al een aantal stappen gezet op deze weg. Na zeven jaar korten en bevriezen is er nu weer geld ë» voor de uitkeringen en ambtenarensalarissen. Gisteren werd het NMP-plus gepresenteerd.
Er is een begin gemaakt met sociale vernieuwing. Maar anderzijds is er nog veel te doen. De werkdruk voor verplegenden en verzorgenden in de gezondheidszorg moet substantieel worden verlaagd. Daar is een meerjarenaanpak voor nodig, waarbij een geringe verhoging van de premiedruk niet mag worden uitgesloten.
In het onderwijs is het handhaven van de toegankelijkheid een noodzaak: kinderen die niet bij hun ouders kunnen aankloppen, mogen niet de dupe worden van overschrijdingen die door het vorige kabinet werden veroorzaakt en nu moeten worden rechtgetrokken. En op het punt van werkloosheidsbestrijding zou ik graag de nodige voortvarendheid zien in de komende maanden.
"Maak zichtbaar waarvoor de Partij van de Arbeid staat, dat dit kabinet een wezenlijk andere koers vaart dan een CDA/WD- kabinet." Dat was de boodschap die Partijbestuur en fractie hebben meegekregen in de ronde die we langs de gewesten en afdelingen hebben gemaakt. Geef ons de argumenten in handen waarmee we kunnen aantonen dat regeren juist voor de mensen voor wie wij staan, van groot belang is. Neem de indruk weg dat we zo
blij zijn dat we mogen meedoen dat je ons niet meer hoort nu we er eenmaal zitten.

De partij wacht daarop, en onze kiezers ook. Ik kijk dan ook met spanning uit naar het moment waarop we de Troonrede van dit jaar naast die van vorig jaar kunnen leggen.

4. Verhouding tot de coalitiepartner

Herkenbaarheid is niet alleen een opdracht aan onze eigen bewindspersonen in het kabinet. Ook onze coalitiepartner dient zich te realiseren dat er voor onze partij iets te regeren moet zijn. Met Brinkman meen ik - citaat - dat er vooralsnog geen reden is tot luide klaagzang en dat een enkele onzuivere noot behoort bij lang uitgebleven samenzang. Besefte hij echter wel dat hij zelf een tikje naast de wijs raakte vorige week zaterdag op de CDA-partijraad? Volgens Brinkman heeft het CDA de koppelingen niet tot onvoorwaardelijke hoeksteen van beleid verklaard. Dat klopt, wij ook niet. Maar de uitzonderingsgronden zijn wel zeer precies omschreven in het regeerakkoord. Alleen indien zich een onverantwoorde loonontwikkeling voordoet, dan wel er sprake is van een onvoorzienbare en abrupte volumestijging, kan de koppeling ter discussie komen.

Brinkman smokkelt een paar nieuwe criteria in deze afspraak. Hij zegt namelijk: een kleiner aantal mensen in de sociale zekerheid en een verantwoorde en dus budgettair inpasbare loonontwikkeling zijn als voorwaarden voor een houdbare koppeling geformuleerd. Zo staat dat niet in het regeerakkoord. Uiteraard moeten we alles op alles zetten om het aantal mensen dat een aanspraak doet op de sociale zekerheid te verminderen. Daarom moet er ook een actief en slagvaardig werkgelegenheidsbeleid zijn. Maar een kleiner volume als zodanig is geen voorwaarde om de koppeling te kunnen handhaven. En budgettair inpasbaar: zeker. Mits daarmee niet een beleidsmatige koppeling wordt bedoeld, want ook dat zou een nieuwe uitleg van de afspraken in het regeerakkoord zijn.

De slordigheid hier steekt nogal af bij de precisie waarmee doorgaans in CDA-kring over lastendruk en financieringstekort wordt gesproken. Die lijken boven iedere discussie verheven.

Maar als we dan toch een lange hete zomer krijgen over de financiële ruimte voor essentiële overheidstaken, dan dient daarbij ook de collectieve lastendruk te worden betrokken.

5. De Statencampaqne

Met dit uitstapje naar het kabinetsbeleid wil ik niet suggereren dat daarmee voor het PB de kous af is. Er valt ook in de partijcultuur en organisatie het nodige te

verbeteren. Voorstellen daarvoor komen aan de orde in het congres najaar 1991. En intussen vinden de nodige activiteiten plaats. Ik wil daar nu niet al te ver over uitweiden, maar ik licht er één ding uit: de Statencampagne.
Het Partijbestuur is zich er zeer van bewust dat alles in het werk moet worden gesteld om de Statenverkiezingen beter te doen zijn dan de Gemeenteraadsverkiezingen. Daarom zijn er inmiddels
afspraken gemaakt die goede en tijdige afstemming tussen PB, bewindspersonen en Tweede-Kamerfractie moeten waarborgen. Ook zal de campagne-organisatie in Amsterdam nauw samenwerken met de provinciale campagneteams, en zullen we een heldere campagnelijn uitzetten. Over de campagnethema's heeft het nodige vooroverleg plaatsgevonden, er zijn principe-besluiten genomen en volgende week hakt het PB de knoop door. Zodat in september, als iedereen uitgerust terug is, de campagne in de steigers staat.
Verder ligt er in deze Partijraad een voorstel op tafel geld te reserveren voor onderzoek naar de electorale positie van de partij. Dit onderzoek moet inzicht geven in de doorslaggevende punten in de beeldbepaling van onze partij. Ook moet het duidelijk maken welke onderwerpen mensen het meest na aan het hart liggen en hoe men vindt dat in actuele zaken onze partij opereert. Dat alles als aanknopingspunt voor een goede Statencampagne. Juist de ervaringen rond de Gemeenteraadsverkiezingen hebben duidelijk gemaakt hoe nodig dat is.
En tenslotte zullen in het najaar een aantal partijbijeenkomsten worden georganiseerd, waarbij ook de bewindslieden een belangrijke rol krijgen. Enthousiast campagnevoeren vergt nu eenmaal ook goed geïnformeerd zijn. Hierin ligt niet alleen een taak voor het bestuur, maar ook voor fractie en bewindslieden.

6. Tot slot

En intussen, partijgenoten, zullen we onze rug recht moeten houden en ons niet uit het veld laten slaan. We leven in een tijd waarin politiek niet erg populair is, en onze partij niet in de mode. Daar vechten we ons wel doorheen. We hebben wel vaker ups en downs gekend. Als we elkaar niet sterken in de overtuiging met zinnige zaken bezig te zijn en te staan voor een goede zaak, hoe zouden kiezers dan in ons kunnen blijven geloven? We zijn niet voor niets in het kabinet gestapt. We wisten dat het tijd zou kosten, na twaalf jaar vrijwel onafgebroken oppositie en gezien wat er nog van onze voorgangers lag. Het zijn kleine stappen, binnen smalle marges. Maar ze leiden

naar die rechtvaardiger samenleving waar het ons uiteindelijk is te doen.